

Teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse muutmise ettevalmistamise rahastamise töörühma koosolek

KOKKUVÕTE

Aeg: 27.10.2020 kell 13-16

Koht: Tallinn, HTM hoone Tõnismägi 5a, veebis

Osalejad Tallinnas: Renno Veinthal (Taltech), Katrin Niglas (TLÜ), Tiina Laansalu (EKI), Martti Raidal (KBFI, TA), Mikk Vahtrus (MKM), Kaie Nurmik (MKM), Jakob Kübarsepp (AÜ), Andres Tammsaar (EKA), Kairi Värvi (HTM), Katrin Pihor (HTM), Tiina Silem (HTM), Mariann Saaliste (HTM).

Veebis: Hanna Kanep, Siret Rutiku, Alice Liblik, Riho Gross, Margus Pärtlas, Taivo Raud, Maiken Kull, Ulla Preeden, Jaan Murumets, Erkki Koort, Anne Burghardt, Mait Rungi, Martti Raidal, Mario Kadastik, Piret Voolaid, Arvi Tavast, Tiina Laansalu, Eha Nurk, Jaan Undusk, Andre Vesikioja, Peeter Laud, Kaia Palm, Hardi Tamm, Ene Tammsaar, Martin Lall, Anne Jürgenson, Kairi Talves, Liis Siinor, Maarja Malm, Jaanus Karv, Kristiina Kütt, Mari Teesalu, Olavi Seisonen, Andrus Pirso.

Sissejuhatus

Katrin Pihor (töörühma juht) teeb sissejuhatuse. Töörühma liikmetele on enne koosolekut saadetud slaidid (täiendatud koosoleku ajaks).

TAKS_rahastamine.pptx

Soovime, et TAKSis oleks minimaalne reeglistik teadus- ja arendustegevuse korraldamiseks, mis aitaks keskkonda kujundada ja luua. Hetkel on olemas kehtiv seadus ja asutustelt kogutud ettepanekud seaduse muutmiseks. Töörühmade koosolekute materjal koondatakse veebilehele, mis tehakse kättesaadavaks. Arutelud jätkuvad ka pärast VTK valmimist eelnõu koostamise käigus. Juhtrühma koosseis on fikseeritud, töörühmade koosseis on paindlik. Töörühmade ülesandeks on tuua välja probleemid ja pakkuda lahendusvariandid. Võimalik on kaasata täiendavat ekspertiisi. Töörühmade koosolekutest tehakse kokkuvõtted, töörühmade liikmetel on võimalik saata täiendavaid kirjalikke kommentaare.

TA rahastamissüsteem

Riik peaks rahastama seda osa TA tegevusest, mis on avaliku hüve tunnustega, mis tähendab, et selle tarbimine ei ole konkureeriv ja tarbimine ei ole välistav. TA rahastamine turu poolt jääb alla sotsiaalse optimumi, ettevõtteid ei ole valmis kõiki TA tegevustega seostud riske võtma.

Uurimistoetuste ja baasfinantseerimise uues kontseptsioonis toodust on praeguseks palju tehtud, kuid osa on veel tegemisel. Uurimistoetuste ja baasfinantseerimise kaksikjaotusele on üle mindud, kuid ei ole üle mindud tegevustoetusele, mis annaks võimaluse TA asutustega läbi rääkida oodatavate tulemuste osas. Kokku moodustavad uurimistoetused ja baasfinantseerimine TA rahastamisest 50%, kuid arutada võiks proportsioone instrumentide vahel. Uurimistoetused peavad olema konkurentsipõhised, kuid võiks keskenduda rohkem nende mõjususele, samuti on lahendamata teaduse mitmekesisuse teema. Eraõiguslike TA asutuste rahastamisel tuleb lähtuda põhimõttest, et toetatakse ainult avaliku hüve loomist. Vajalik on leida tasakaal baasvõimekuse arendamise ja fookusseerimise vahel. Taristu puhul on keskne riigi huve defineeriv dokument teaduse teekaart, mille alusel taristu kaasajastamist ja sellele ligipääsu toetatakse.

Arutelu käigus lisandunud lähtekohad (lisaks slaidil 10 toodutele):

- Kaaluda teadlase karjäärimudeli ja selle rahastamise sätestamist seaduse tasandil kas eraldi rahastusinstrumendina või mõne rahastusinstrumendi koosseisus.
- Rahastusinstrumendid peavad seaduse tasandil hõlmama kogu süsteemi toimimist, sealhulgas ettevõtluskoostööd, arendustoetusi ja innovatsiooni rahastamist. Oluline on koostöö MKM-iga, et tagada kõigi TVT-de kaetus ning vältida surmaorge.
- Ettevõtlusele suunatud rahastamisinstrumente lisada seadusesse vaid siis, kui see on asjakohane ja vajalik.

Kehtiv regulatsioon TAKSis

Hetkel on TAKSis sätestatud rahastamise nelikjaotus. Erinevalt uurimistoetuste ja baasfinantseerimise kontseptsioonist on sihttoetus hetkel TAKSis eraldi (kontseptsioonis tegevustoetuse all), et toetada valdkondlike ministeeriumite tegevust. Muude meetmete all on mõeldud kõiki muid rahastamismeetmeid sh TA süsteemi toetusi ning pilt on väga kirju.

Saadetud töölehtedega soovisime teada saada asutuste seisukohti, milliste tegevuste ja ülesannete täitmiseks on vaja riigipoolset rahastamist ja millised rahastusinstrumendid on selleks vajalikud. Asutustelt saadud tagasiside kohaselt on paljud rahastusinstrumendid seotud kõikide tegevustega/ülesannetega. Soov oli teada saada tulevikuvaadet: millised tegevused/vajadused on relevantssed, millised instrumendid peaks olema nendele ette nähtud ja mis on hetkel katmata.

Arutelu käigus tõdeti, et töölehe ülesanne oli mitmeti tõlgendatav. Lepiti kokku, et tabeliga seotud tööülesanne sõnastatakse uuesti ja saadetakse töörühma liikmetele täiendamiseks tähtajaga 16.11.2020.

Uurimistoetused

TAKSis on uurimistoetus sõnastatud järgmiselt: uurimistoetus on positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutuses töötava isiku või uurimisrühma kõrgetasemelise teadus- ja arendustegevuse projekti rahastamiseks eraldatav toetus, sealhulgas järeldoktori teadustöö toetamiseks eraldatav toetus.

Arutelus jõuti tõdemuseni, et seaduse tasandil ei peaks sätestama uurimistoetusi, vaid konkurentsipõhist rahastamist ühise nimetajana. Selle hulgas võib olla instrumente nagu

uurimistoetused, tippkeskused jne. Konkurentsipõhine rahastamine võib hõlmata nii uurija poolt initsieeritud uurimisgrante kui ka riigi või ettevõtete strateegilistest eesmärkidest ja vajadustest tulenevaid temaatilisi instrumente. Tippteadus või kõrgetasemeline teadus ei tähenda automaatselt alusuuringuid, ka rakendusuuringud võivad olla kõrgetasemelised.

Olulised märksõnad konkurentsipõhiste rahastusinstrumentide osas:

- **Kõrgetasemeline** – kõrgetasemeline tuleb igas instrumendis eraldi defineerida ja see võib tähendada instrumentide lõikes erinevaid asju, nii publikatsioonide mõjukust, uuringu tulemuste rakendatavust, võrdlust maailmatasemega, Eesti tasemega, valdkonna sees jne, mitte ainult ekstsellentset teadust. Oluline on, et instrumendi raames rahastataks valitud kriteeriumite lõikes parimaid ning oleks kokku lepitud miinimumtase.
- **Mõjus** – oluline on, et riigi poolt konkurentsipõhiste instrumentide raames rahastatud teadus leiaks lühemas või pikemas perspektiivis, sõltuvalt rahastusinstrumendist, rakendust majanduse ja ühiskonna hüvanguks.
- **Valdkondlikult mitmekesine** – valdkonnad on erinevad ning seetõttu on oluline, et iga valdkond konkureeriks oma kategoorias. Valdkondlik mitmekesisus on eriti oluline kõrghariduse aspektist, et tagada õpetuse jätkumine ja piisav järelkasv. Valdkondade lõikes on teaduse kvaliteedis erinevusi, kuid ka väiksema kandepinnaga, kuid riigile olulised teadusharud võivad konkurentsipõhisest meetmest saada rahastatud, näiteks kaasates välisteadlasi. Valdkondlik mitmekesisus ei peaks tähendama mahajäänute järeleaitamist.
- **Asutustevahelist ja valdkondadevahelist koostööd soodustav** – osa instrumente peaks olema suunatud asutustevahelise ja valdkondliku koostöö toetamisele ja soodustamisele (nt tippkeskused, ka rühmagrandid).
- **Teadlase karjäärimudelit toetav** – instrumentide hulgas peaks olema selliseid, mis võimaldaksid taotleda grante erinevates kategooriates, nii alustava kui tunnustatud teadlase grante.
- **Erinevatest allikatest rahastatav** – instrumendid võivad olla rahastatud erinevatest allikatest, nii riigieelarvelistest vahenditest HTM kui ka teiste ministeeriumite poolt. Instrumentide hulgas võib olla mitmest allikast rahastatavaid, näiteks riigi ja erasektori rahastatavaid instrumente.
- **Ühtse raamistiku alusel jagatav** – erinevaid TA rahastusinstrumente tuleb rakendada ka erinevate asutuste puhul sarnaselt, ühtsetes reeglites on kokku lepitud. Valdkondlike toetuste puhul tekib „suur pilt“, milliseid toetusi selles valdkonnas välja antakse ja piiratud rahaliste võimaluste puhul ei teki dubleerimist valdkonna sees. ETAGil kui suurima kogemusega TA instrumentide rakendajal on konkurentsipõhiste instrumentide administreerimise kompetentsikeskuse roll- ETAG jagab ja rakendab parimaid praktikaid ning vähendab sellega erinevate asutuste halduskoormust konkurentsipõhiste instrumentide rakendamisel, arvestades siiski ministeeriumite erinevaid vajadusi ja tingimusi.
- **Suunatud kindla tasemega asutustele** – uurimistoetused peaksid olema suunatud teatud tasemega (positiivselt evalveeritud) TA asutustele, kuid teiste rahastamisinstrumentide ja/või valdkondade puhul võivad konkurentsivõimelised olla ka mitteevalveeritud asutused, näiteks rakenduskõrgkoolid, vastavalt ministeeriumite vahelistele kokkulepetele.

Järgmine koosolek

Järgmine koosolek toimub 19.novembril kell 14-17. Töörühma liikmetel, eriti nendel, kellel tehnilistel põhjustel ei olnud võimalik diskussioonis osaleda, on võimalik saata täiendavaid kirjalikke ettepanekuid (mariann.saaliste@hm.ee) kuni 16.novembrini.

Kokkuvõtte koostas

Mariann Saaliste